

Er opslagstavlen død?

Den analoge opslagstavle – altså den, vi kender fra det lokale supermarked, boligforeningerne, skoler og campingpladser – har mange gange været erklæret død: I takt med den stigende digitalisering er mange af de funktioner, vi kender fra de gammeldags opslagstavler – køb og salg af cykler, efterlysning af bortløbne katte og bytte af lejligheder – flyttet over på nettet, så vi med enkelte klik får adgang til langt større mængder af information om det, vi er interesseret i, end hvad man normalt finder på lokale opslagstavler.

Men noget tyder på, at det er for tidligt at erklære offentlige opslagstavler med håndskrevne papirlapper og hjemmeprintede opslag for død. Det viser et stort medborgerforskningsprojekt, som vi har lavet i Sverige, i hvert fald. Her undersøgte vi i efteråret 2016, hvad analoge opslagstavler bruges til i dag: Hvad er det for budskaber, der slås op? Hvem er afsenderne, og hvilke sprog kommunikerer de på? Er der særlige genrer, der dominerer, og hvilke teknologier anvendes der? Det centrale i undersøgelsen var med andre ord at finde ud af, hvilke funktioner analoge opslagstavler har i en tid, hvor stadig mere kommunikation foregår digitalt, og om det i praksis betyder, at de nu er ved at uddø.

96 klasser fra 46 forskellige skoler og gymnasier hjalp med at indsamle data til undersøgelsen: De tog billeder af opslagstavler rundt om i hele Sverige, kodede billederne for indhold og kontekst og uploadede dem til en server ved hjælp af en mobilapp, så både opslag og placering af opslagstavlerne kunne ses digitalt på et interaktivt kort over Sverige. I alt blev der indsamlet 1516 billeder, og efter en kvalitetssikring af materialet, hvor der blev fjernet gengangere,

HELLE LYKKE NIELSEN

Ph.d.

Lektor MSK (med særlige kvalifikationer),

Center for Mellemøststudier, Syddansk Universitet

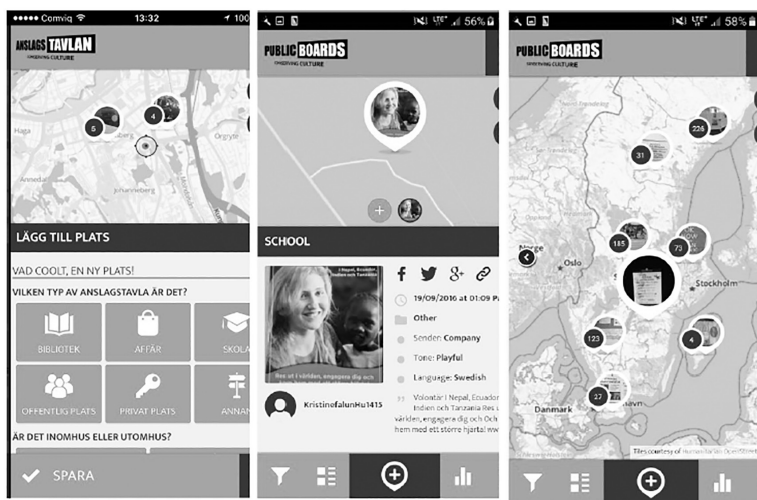
hln@sdu.dk

ulæselige opslag m.m., var der 1340 billeder tilbage, som danner baggrund for undersøgelsen. Alle billeder blev derefter samlet i en søgbar database, som både forskere, skoleelever og alle andre interesserede kan bruge helt gratis. Og selvom vi ikke er de første, der forskningsmæssigt har undersøgt analoge opslagstavler og deres funktion i en digital tid, er vores undersøgelse så vidt vides den største i verden.

Initiativet til undersøgelsen kom fra Vetenskap & Allmänhet (V&A), en uafhængig organisation, der bl.a. finansieres af det svenske forsknings- og undervisningsministerium og forskellige brancheorganisationer. V&A's formål er at fremme dialog og åbenhed mellem forskere og det omgivende samfund, og en af deres faste aktiviteter er at lave et årligt masseeksperiment, hvor skoleklasser, foreninger og privatpersoner inviteres med som partnere i et forskningsprojekt. Masseeksperimentet er således et eksempel på medborgerforskning, der skal producere ny viden gennem samskabelse med forskere, og målsætningen er klar: Eksperimenterne skal på en og samme tid gøre eleverne nysgerrige og interesserede i videnskabelige arbejdsmetoder, hjælpe forskere med at indsamle store mængder data i dialog med eleverne og give lærere adgang til forskningsbaserede materialer og metoder, som kan bruges i undervisningen. Alt i alt en win-win-situation for alle involverede parter.

Figur 1. Svensk opslagstavle fra det materiale, der blev udsendt til deltagerne (Brounéus 2017: 7).

Figur 2. Forskellige skærbilleder fra appen *Anslagstavlan* på mobiltelefon. Til venstre valgmuligheder for at kode opslag, i midten et eksempel på kodet opslag og til højre et digitalt kort over Sverige, der viser distributionen af kodede opslagstavler.

Hvad fandt vi ud af?

Vores undersøgelse viste bl.a., at langt de fleste opslag var sat op af foreninger og organisationer, der reklamerer for møder, koncerter og lignende arrangementer. Derefter kom små virksomheder som fx yogaskoler og frisører, der ønsker at gøre reklame for deres ydelser, og på tredjepladsen lå privatpersoner, der typisk ønsker at købe eller sælge noget, leder efter bortkomne dyr eller tilbyder forskellige ydelser som børnepasning, hundeluftning og havearbejde. Også svenske myndigheder, især kommunerne, benytter de lokale opslagstavler til at informere om nye tiltag, men kun i begrænset omfang. Så alt i alt fungerer svenske opslagstavler ofte som en slags lokal markedsplads for varer og ydelser.

En af de ting, der overraskede os mest, var, at opslagstavlerne næsten udelukkende indeholdt opslag, der var skrevet på svensk – kun 5% var skrevet helt eller delvis på andre sprog. Sverige er et land med mange flygtninge og indvandrere – ca. 15% af landets befolkning er født uden for Sverige – og med fem officielle minoritetssprog, mange udvekslingsstuderende og en hel del turister havde vi forventet, at befolkningssammensætningen ville afspejle sig i opslagene. At tallet for brug af andre sprog end svensk var så lavt, skyldes sandsynligvis den usikkerhed, der altid er forbundet med medborger-

forskning: Da al deltagelse i indsamling af data er frivillig og derfor som regel ujævnt fordelt geografisk, er det indsamlede materiale af gode grunde ikke repræsentativt. Og hertil kommer, at de skoler og gymnasier, der deltog i vores projekt, typisk ligger i middelklassekvarterer i og omkring de større byer og derfor ikke uden videre fx dækker områder med mange indvandrere. I praksis betød det, at vi i undersøgelsen ikke kunne sige så meget om, hvilke sprog der anvendes på svenske opslagstavler. Til gengæld kunne vi udsige noget om, hvordan sprogene anvendes i praksis.

Engelsk var ikke uventet det mest anvendte fremmedsprog: Ca. halvdelen var skrevet på engelsk med det formål enten at informere ikke-svensktalende om forskellige arrangementer eller, i en blanding med svensk, at signalere tilhørsforhold til et globalt (ungdoms-) fællesskab, hvor det at bruge engelske ord og udtryk signalerer noget smart og spændende. Der var også opslag på finsk og tysk samt på en række indvandrersprog som arabisk, kurdisk og somalisk, og ligesom med det engelske blev de også brugt til enten at informere om svenske forhold – hvad er aldersgrænsen for fx at købe tobak og alkohol – eller som en slags dekoration på plakater og invitationer for at demonstrere international kontakt. Så selvom svensk er stærkt dominerende på opslagstavlerne, kan man alligevel konstatere, at engelsk spiller en vigtig rolle i kommunikationen, og at indvandrersprogene langsomt er ved at blive mere synlige.

Vi fandt også ud af andre ting: at opslagene i høj grad gør brug af andre medier som fx telefon, mail og net, primært for at skabe kontakt til sælgere, arrangører eller dem, der savner bortløbne dyr – men at mere end en tredjedel af opslagene slet ikke angav kontaktinformationer; at kun 6% af alle opslag var håndskrevne, men at mange af dem, der var skrevet på computer, brugte fonte, der minder om håndskrift, for at gøre budskabet mere personligt; at de opslag, der reklamerede for kurser, uddannelser og andre læringsmuligheder, ofte var relateret til religiøse institutioner, sportsklubber og forskellige lokale foreninger; samt meget andet, som interesserede kan læse mere om i de publikationer, der siden er udkommet om projektet, jf. referencelisten nedenfor. Sammenfattende konkluderede vi, at analoge opslagstavler stadig spiller en stor rolle af især to grunde: Det er en meget billig kommunikationsteknologi, som er åben for alle – man skal blot have tilgang til papir, blyant og et par tegnestifter. Og så er de lokale på en måde, som fx sociale medier og de digitale *devices*, man skal bruge for at få adgang til dem, ikke kan konkurrere med: Det faktum, at opslagstavlerne er stationære og typisk placeret på steder, hvor mennesker færdes, kobler dem til et specifikt sted, og

det betyder, at de primært kommunikerer om konkrete tiltag af lokal relevans til gavn for lokalsamfundet.

Pædagogisk udbytte

Det svenske projekt er på flere måder interessant i en dansk undervisningskontekst, ikke mindst hvis man underviser i sprog eller i dansk som andetsprog. For selvom det næppe er sandsynligt, at mange danske sproglærere vil anvende den åbne database med deres elever, medmindre man netop underviser i svensk, er der masser af inspiration at hente i arbejdet med opslagstavler. Som udgangspunkt kan man lade eleverne undersøge, hvilke sprog der bruges på skolens egne opslagstavler, alternativt sende dem ned i det lokale supermarked eller på biblioteket for at fotografere opslag og på basis heraf undersøge problematikker omkring flersproglighed (hvilke sprog forekommer i opslagene, og hvad bruges de til?), globalisering (hvor forekommer engelsk, og hvordan bruges det?), genrer (hvordan sælger man en cykel sammenlignet med ydelser som fx hundeluftning eller børnepasning?), teknologiforståelse (hvad sker der med tekster

Kommunikationen påvirkes

tekniskt – genom att texter och berättelser är obemövande av gränser i tid och rum (e-post, sms, chat, Instagram, o.s.v.).

språkligt – genom att olika språk, dialekter, jargonger och slang lättare möts och påverkar varandra.

socialt – genom nya mötesplatser. Sociala medier underlättar för folk att komma i kontakt med gamla och nya vänner, men eftersom vi kan vara anonyma öppnar de samtidigt upp för näthat och mobbing.
I vårt uppkopplade samhälle förväntas vi också vara nåbara dygnet runt, var vi än är. Det får effekter på hur vi ser vår privata sfär. Allt detta förändrar hur vi umgås och kommunicerar med varandra och vilka som har maktt i olika sammanhang (att t.ex. ha många följare på YouTube eller Instagram betyder att många lyssnar på vad man har att säga).

kulturellt – genom att vi lättare upptäcker och kommer i kontakt med människor, föremål och platser från andra kulturer och grupper än de vi oftast umgås med.

ekonomiskt – genom att språk och kommunikation har blivit kommersiella produkter. Oftast betalar vi inget för att kommunicera via produkterna (som Facebook, Instagram, Snapchat och Twitter), men företag kan betala stora pengar för att nå os där med sin reklam. På så vis styr ekonomiska intressen allt mer hur, när och vad vi kommunicerar.

Bild 8. Dagens ökadare resande leder till flerspråklig kommunikation.

FAKTARUTA 3

Hur man tilltalar den man talar eller skriver till ändras över tiden. I dag säger vi nästan alltid *du* till varandra, medan man för femtio år sedan helst tilltalade personer med deras *titel* (herrn, fru Pettersson, magistern, doktorn, o.s.v.). Eller så undvek man att tilltala alls. "Onskas mer kaffe", kunde man fråga för att slippa säga *du*.

Det ärtiga tilltalar skiljer sig även mellan olika språk. På engelska tilltalar man med *titeln*, och på franska och ryska säger man *ni* om man inte känner den man talar med så väl. På ryska och danska använder man pronomen "doen" (du respektive Du) för att vara artig: "Vill du ha en kopp kaffe?"

Artigheten betas också på hur riktigt man känner att man kan tala till mottagaren. Hur ber du någon att göra något? "Till en kompis kanske du ropar "Sätt dig fontret!". Men om du vill vara artig lindar du kanske in budskapet: "Skulle du

DISKUTERA I KLASSEN:

- Om det finns läroämbeter med utlänsbåt påbåd – bes ser tilltalat at i östra ande land? "Varstare tilldrar besönd på vem som talar med vem? "Vilka tilldrar och tilldrar från med hur vi tilltalar varandra i Sverige?"
- Klipp ut en modern annons eller bokbakssta, bräksavning eller lika stö och skriv om det ut: den hade tilltalat en läro på 1800-talet.

Figur 3. Uddrag af lærervejledningen, der illustrerer, hvordan kommunikation påvirkes af tekniske, sproglige, sociale, kulturelle og økonomiske faktorer (Brounéus 2016: 10-11).

om bortløbne dyr, når de flyttes over i digitale opslagstavler?) m.m. – alt sammen noget, der kan bidrage til at hæve elevernes sproglige bevidsthed, og som efterfølgende kan danne basis for gode sproglige diskussioner i klasseværelset.

Og i den proces kan man som lærer lade sig inspirere af de ressourcer, som det svenske projekt har affødt undervejs. Først og fremmest af projektets lærerhåndbog, der på letforståeligt svensk giver gode ideer til arbejdet i klasseværelset. Den henvender sig primært til undervisere i folkeskolen og indeholder korte beskrivelser af faglige tilgange og forslag til klasseaktiviteter, hvilket med fordel også kan bruges i undervisningen i dansk som andetsprog. Også de artikler, som de deltagende forskere har skrevet efterfølgende, kan inspirere til undervisningsforløb: Nord m.fl. (2019: 186-191) giver fx gode eksempler på genreanalyser ud fra opslag om salg af cykler på henholdsvis analoge og digitale opslagstavler, som fint kan bruges og inspirere til nye analyser i danskundervisningen på gymnasieniveau.

Både elever og lærere synes at have været glade for projektet. I en efterfølgende evaluering svarer 20 ud af de 22 lærere, der besvarede spørgeskemaet, at projektet bidrog til at forny undervisningen og skabe en vigtig forbindelse mellem læring i klasseværelset og 'den virkelige verden'. Lærerne oplevede også, at eleverne var interesseret i projektet: 59% svarede, at deres elever fandt projektet spændende, 46% at eleverne fandt det interessant, 32% at projektet var sjovt, og 68% at de fleste elever var motiverede, selvom de erkendte, at nogle elever manglede interesse og motivation. Og det passer meget godt med elevernes oplevelse: Ca. halvdelen af de 50 elever, der besvarede et multiple choice-skema, syntes, det var sjovt at lede efter opslagstavler, ca. 40% syntes, at projektet generelt var sjovt, 25% syntes, at det var let, 33% syntes, at det var interessant, og andre 33% syntes, at det ligefrem var spændende. Til gengæld mente ca. 50%, det var kedeligt, 33% mente, at det var mærkeligt, 25% mente, at det var indviklet, og andre 25% mente, at det var svært. De polariserede elevbesvarelser kendes fra andre digitale projekter, hvor ressourcestærke elever er glade for at blive udfordret, mens svagere elever trækker sig tilbage og hævder, at det er kedeligt (se fx Nielsen 2012). Når vi alligevel vil argumentere for, at arbejdet med opslagstavler og medborgerforskning er velegnet til at indgå i undervisningen, skyldes det, at det ud over at hæve elevernes sproglige bevidsthed også er med til at skabe engagement blandt eleverne. Det blev bl.a. demonstreret af elever på en skole i Älvdalen, som efter at have arbejdet med tosprogethed og dialekter på opslagstavler gav sig i kast med at etablere flere nye opslagstavler i lokalområdet.

Medborgerforskning

Det ville selvsagt være rigtig interessant at lave en dansk version af det svenske initiativ – ikke om opslagstavler, men om andre sproglige og pædagogiske fænomener, som egner sig til at blive undersøgt gennem medborgerforskning. Det kunne fx være flersproglighed, enten i danske familier (set gennem medieforbrug i hjemmet), på danske folke- og privatskoler (gennem skolernes sproglige landskaber) eller generelt i Danmark (set gennem fx butiksfacader). Eller hvad med at undersøge, hvad der sker, når voksne learnere i dansk som andetsprog fx køber ind, spørger om vej eller på anden måde interagerer med dansktalende?

Medborgerforskning er et område i vækst, også i Danmark. Det retter sig ofte mod voksne – som når biologer og andre naturvidenskabsfolk undersøger alt fra svirrefluer og ulve til “Lyden af Danmark” – men Danmark har også fået sin egen version af det svenske Masseeksperiment, der retter sig mod undervisningssektoren, gennem konsortiet Astra, der bl.a. er støttet af undervisningsministeriet og A.P. Møller Fonden. Her arbejder man dog udelukkende med naturvidenskabelige problemstillinger og har som eksplicit formål at fremme unges interesser for naturvidenskab. Men hvorfor skal medborgerforskning være forbeholdt naturvidenskaben, når sprogfolk, pædagoger og andre humanister med mindst lige så stort udbytte kan inddrage skolebørn, gymnasieelever, universitetsstuderende, studerende i dansk som andetsprog og alle mulige andre sproginteresserede i deres forskning – til gensidigt udbytte for alle parter, og ikke mindst det danske samfund?

Projekt “Opslagstavlen” (ForskarFredags masseexperiment “Anslagstavlan”) vandt i december 2016 *Open Knowledge Swedens* pris for *Best Open Science Initiative*: v-a.se/2016/12/anslagstavlan-prisas-open-kunskap/#more-23616

Litteratur

Brounéus, F. (red.) (2016).

Forskarfredag Masseexperiment.

Lärarhandledning. Instruktion & bakgrundsmaterial. Stockholm:

Vetenskap & Allmänhet.

Lokaliseret d. 12. juli 2019 på

forskarfredag.se/masseexperiment/anslagstavlan-2016

Brounéus, F. (red.) (2017). *Slutrapport*

Anslagstavlan. Forskarfredags

Masseexperiment 2016. VA-rapport

2017:1. Stockholm: Vetenskap &

Allmänhet. Lokaliseret d. 12. juli

2019 på [forskarfredag.se/filer/](http://forskarfredag.se/filer/ff2016-anslagstavlan-slutrapport.pdf)

ff2016-anslagstavlan-slutrapport.pdf

- Kullenberg, C., Rohden, F., Bjørkqvall, A., Broneus, F., Järlehed, J., Nielsen, H.L. & Rosendal, T. (2018). What are analog bulletin boards used for today? Analysing media uses, intermediality and technology affordances in Swedish bulletin board messages using a citizen science approach. *PLoS One*, 13(8). doi.org/10.1371/journal.pone.0202077
- Nielsen, H.L. (2012). E-learning and the dilemma of learner autonomy: A case study of first year university students of Arabic. *Orientalia Suecana*, LXI (Suppl), 89-106.
- Nielsen, H.L., Rosendal, T., Järlehed, J. & Kullenberg, C. (Under udgivelse). Investigating bulletin boards with students: What can citizen science offer education and research in the linguistic landscape? I: Malinowski, D., Maxim, H. & Dubreil, S. (red.), *Language teaching in the linguistic landscape*. Springer.
- Nord, A., Järlehed, J. & Kullenberg, C. (2019). För anslagstavlan i tiden. Vad händer på svenska anslagstavlor? I: Bianchi, M., Håkansson, D., Melander, B. m.fl. (red.) *Svenskans beskrivning 36. Förhandlingar vid trettiosjätte sammankomsten. Uppsala 25-27 oktober 2017* (s. 179-194). Uppsala: Institutionen för nordiska språk vid Uppsala Universitet.